

Anna Grygorowicz

anna.grygorowicz@gumed.edu.pl

Agnieszka Milewska

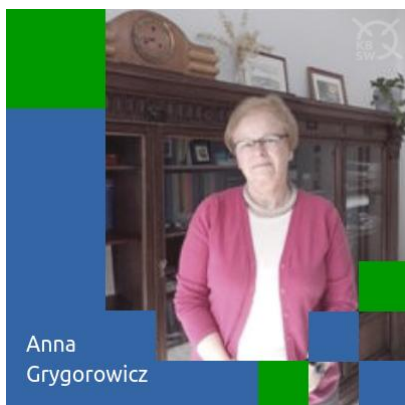
amilewska@gumed.edu.pl

Natalia Wiśniewska

natalia.wisniewska@gumed.edu.pl

Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

Otwarte dane medyczne – morze potencjału, ocean wyzwań

Anna
Grygorowicz

Anna Grygorowicz – dyrektor Biblioteki Głównej Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, starszy kustosz dyplomowany. Absolwentka Politechniki Gdańskiej i podyplomowych studiów z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie Gdańskim. Od wielu lat Przewodnicząca Konferencji Dyrektorów Bibliotek Uczelni Medycznych oraz członkini Rady Wykonawczej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Akademickich Szkół Polskich. Interesuje się zagadnieniami związanymi z bibliometrią, ewaluacją nauki, działalnością informacyjną bibliotek, nowymi rozwiązaniami technologicznymi, otwieraniem zasobów nauki, edukacją informacyjną użytkowników. Autorka wielu publikacji i wystąpień konferencyjnych.

Agnieszka
Milewska

Agnieszka Milewska – od 14 lat jest związana zawodowo z Biblioteką Główną Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Obecnie pełni funkcję kierownika Oddziału Udostępniania Zbiorów. Interesuje się zagadnieniami związanymi z otwartym dostępem do zasobów nauki oraz nowinkami technologicznymi. Prowadzi szkolenia dla doktorantów w zakresie bibliograficznych i prawnych aspektów publikowania. Bierze udział w tworzeniu Polskiej Platformy Medycznej – portalu do zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym.

Natalia
Wiśniewska

Natalia Wiśniewska – doktorantka Wydziału Biologii Uniwersytetu Gdańskiego, absolwentka studiów podyplomowych z zakresu biologii sądowej. Prowadzi badania dotyczące analizy tkanki wydzielniczej u kwiatów wabiących muchówki. Kierownik trzech projektów naukowych. Autorka publikacji naukowych oraz licznych wystąpień na konferencjach krajowych i międzynarodowych. Od stycznia 2019 r. związana z Biblioteką Główną Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego jako członek zespołu projektu Polska Platforma Medyczna – portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym.

Streszczenie: Budowana przez polskie biblioteki medyczne, przy wykorzystaniu środków unijnych, Polska Platforma Medyczna – portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym (PPM) wpisuje się w realizację zaleceń Komisji Europejskiej w zakresie tworzenia zasobów otwartej nauki. Celem referatu jest przedstawienie na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych postaw i przekonań naukowców z instytucji partnerskich wobec otwartych danych medycznych. Postawy te są bowiem kluczowe w podejmowaniu indywidualnych decyzji o otwarciu danych i udzieleniu licencji na ich ponowne wykorzystanie.

Słowa kluczowe: otwarty dostęp, dane badawcze, polscy naukowcy, Polska Platforma Medyczna – portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym, PPM

Open medical data / Open research data in medicine – facing challenges and opportunities

Abstract: Polish Medical Platform - a portal of managing knowledge and research potential (PPM), created by Polish medical libraries by means of EU funds, is part of the implementation of the European Commission recommendations in the field of creating open science resources. The aim of the presentation is to introduce, based on the conducted surveys, the attitudes and beliefs of scientists from partner institutions towards open medical data. These attitudes are crucial in making individual decisions about opening data and granting a license for its re-use.

Keywords: open access, research data, polish scientists, Polish Medical Platform – a portal of managing knowledge and research potential, PPM

Prezentacja

Nagranie

Powszechna dostępność publikacji naukowych w otwartym dostępie z roku na rok budzi coraz mniej kontrowersji. Kolejny etap otwartości, jakim jest udostępnianie wyników badań naukowych w postaci danych badawczych, wchodzi w decydującą fazę. Coraz bliższa jest także perspektywa zobowiązująca Polskę oraz inne kraje członkowskie UE do wprowadzenia polityki otwartego dostępu do danych badawczych. Rada Unii Europejskiej 6 czerwca 2019 r. formalnie zaakceptowała przyjętą przez Parlament Europejski dyrektywę o otwartych danych i ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego, poszerzając ją o dane badawcze¹ z uzasadnieniem, że *otwarty dostęp pomaga podnosić jakość, redukuje niepotrzebne dublowanie badań, przyspiesza proces badawczy, zwalcza nieuczciwe zachowania w nauce, a także w ogólności wspiera rozwój gospodarczy i innowacje*². Zarówno polskie organizacje prowadzące badania naukowe, jak i agencje grantowe będą musiały wprowadzić polityki otwartego dostępu do danych badawczych oraz podjąć adekwatne działania w celu udostępnienia wyników badań sfinansowanych ze środków publicznych.

Krokiem w tym kierunku jest sformułowanie ujednoczonych praktyk związanych z zarządzaniem danymi badawczymi. Science Europe, organizacja zrzeszająca europejskie

¹ WALESZKO, M. Otwarte dane badawcze w nowej dyrektywie unijnej. W: *Otwarta Nauka* [online]. 19.06.2019. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: <https://otwartanauka.pl/blog/1192-dane-badawcze-w-nowej-dyrektywie-unijnej>.

² STARCZEWSKI, M. Open data Directive. W: *Otwarta Nauka* [online]. 20.11.2019. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: <https://otwartanauka.pl/blog/1157-open-data-directive>.

agencje grantowe, w tym Narodowe Centrum Nauki (NCN), udostępniła opracowany przez ekspertów przewodnik³. Ma on stanowić podstawę wytycznych NCN w zakresie zarządzania danymi badawczymi⁴. Przedstawione w dokumencie podstawowe wymagania dotyczące DMP (ang. *data management plan*) i kryteria wyboru godnych zaufania repozytoriów przedstawione w przewodniku są zgodne z zasadami dotyczącymi danych FAIR (ang. *FAIR Data Principles*; FAIR jest akronimem od: Findable – łatwo znajdowane i wyszukiwane, Accessible – dostępne dla wszystkich, Interoperable – interoperacyjne, Reusable – wielokrotnego użytku), a nawet wykraczają poza nie w aspektach takich, jak przechowywanie i tworzenie kopii zapasowych w trakcie projektu i długoterminowa konserwacja. Jako element wdrożenia polityki otwartego dostępu, szczególnie w kontekście tzw. Planu S, który ma wejść w życie w roku 2021, NCN będzie wymagać od wnioskodawców przedstawienia planu zarządzania danymi związanymi z realizacją planowanego projektu⁵.

Powyższym wytycznym, a także zaleceniom sformułowanym przez MNiSW w *Kierunkach rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce*⁶, wychodzi naprzeciw inicjatywa polskich bibliotek medycznych, które poprzez realizację projektu Polska Platforma Medyczna – portal zarządzania wiedzą i potencjałem badawczym (PPM) będą współuczestniczyć w budowaniu polskiego zaplecza narzędziowego nie tylko dla publikacji, lecz także danych wytwarzanych na polskich uczelniach medycznych. Jest to projekt partnerski, realizowany przy wykorzystaniu środków unijnych w siedmiu uniwersytetach medycznych (Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu, Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Gdański Uniwersytet Medyczny, Śląski Uniwersytet Medyczny, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, Pomorski Uniwersytet Medyczny, Warszawski Uniwersytet Medyczny) oraz w Instytucie Medycyny Pracy im. prof. Jerzego Nofera w Łodzi. Głównym celem projektu jest stworzenie wspólnej platformy prezentującej i promującej osiągnięcia naukowe oraz potencjał badawczy partnerów w zakresie medycyny, farmacji, stomatologii, zdrowia publicznego, bezpieczeństwa i higieny pracy, ergonomii i ochrony zdrowia wszystkich jednostek uczestniczących, zarówno łącznie, jak i indywidualnie. Projekt ma na celu stworzenie systemu otwartego dostępu do pełnych tekstów publikacji, rozpraw doktorskich, danych badawczych i innych dokumentów w repozytorium, a także zapewnienie nieograniczonego dostępu do danych, w wymiarze czasowym i przestrzennym.

Ważnym aspektem otwierania nauki na polskich uczelniach medycznych było przyjęcie przez wszystkich partnerów jednolitej polityki otwartości, zgodnie z którą zarówno lokalne repozytoria, jak i wspólna platforma PPM mają być zasilane nie tylko publikacjami, lecz także danymi badawczymi. Jednak wsparcie władz uczelni w postaci zaleceń sformułowa-

³ SCIENCE EUROPE. *Practical Guide to the International Alignment of Research Data Management* [online]. Science Europe, 2018. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w:

https://www.scienceeurope.org/media/jezkhnnoo/se_rdm_practical_guide_final.pdf.

⁴ GRUENPETER, N. Narodowe Centrum Nauki o planach zarządzania danymi badawczymi. W: *Otwarta Nauka* [online]. 5.04.2019. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: <https://otwartanauka.pl/blog/1180-narodowe-centrum-nauki-o-planach-zarzadzania-danymi-badawczymi>.

⁵ *Plan działalności Narodowego Centrum Nauki. Rok 2019* [online]. Kraków: Narodowe Centrum Nauki, 2018. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w:

https://www.ncn.gov.pl/userfiles/file/inne_dokumenty/2019_plan_dzialalnosci_ncn.pdf.

⁶ *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce* [online]. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w:

https://www.gov.pl/documents/1068557/1069061/20180413_Kierunki_rozwoju_OD_wersja_ostateczna.pdf.

nych w ww. dokumencie stanowi jedynie wskazanie kierunku dla naukowców prowadzących badania w instytucjach partnerskich. Bez przekonania do tego rozwiązania naukowców, którzy zdeponują dane na platformie, otwartość w odniesieniu do medycznych danych badawczych nie stanie się faktem.

Diagnozy potencjalnych trudności stojących na przeszkodzie publicznemu udostępnianiu danych badawczych na PPM podjęła się Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. Z jej inicjatywy zostały w tym roku przeprowadzone obszerne badania ankietowe wśród pracowników naukowych uczelni medycznych w Polsce, które miały na celu sprawdzenie postaw i przekonań na temat otwartych danych badawczych. Ankieta została przeprowadzona na dziewięciu uczelniach medycznych, z których osiem jest partnerami projektu oraz na Uniwersytecie Medycznym w Łodzi. W rezultacie otrzymano 603 odpowiedzi.

Przeprowadzone badania pokazały, że ankietowani naukowcy niewiele wiedzą na temat zarządzania danymi badawczymi oraz mają wiele obaw związanych z udostępnianiem takich danych w wolnym dostępie. Dane są przedmiotem dalszych analiz i będą systematycznie publikowane. Tymczasem konieczność realizacji wymogów różnych instytucji, wydawców oraz podmiotów finansujących badania postawi ich niebawem w sytuacji, w której będą musieli tym wymogom stawić czoła. Uzyskane wyniki pozwalają na zaplanowanie i podjęcie adekwatnych działań informacyjno-szkoleniowych, a także przygotowanie przez bibliotekarzy odpowiedniego zaplecza merytorycznego – z wykorzystaniem nowoczesnej infrastruktury narzędziowej w postaci Polskiej Platformy Medycznej – które zapewni niezbędne wsparcie dla naukowców.

Bibliografia:

1. GRUENPETER, N. Narodowe Centrum Nauki o planach zarządzania danymi badawczymi. W: *Otwarta Nauka* [online]. 5.04.2019. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: <https://otwartanauka.pl/blog/1180-narodowe-centrum-nauki-o-planach-zarzadzania-danymi-badawczymi>.
2. *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce* [online]. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: https://www.gov.pl/documents/1068557/1069061/20180413_Kierunki_rozwoju_OD_wersja_ostateczna.pdf.
3. *Plan działalności Narodowego Centrum Nauki. Rok 2019* [online]. Kraków: Narodowe Centrum Nauki, 2018. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: https://www.ncn.gov.pl/userfiles/file/inne_dokumenty/2019_plan_dzialalnosci_ncn.pdf.
4. SCIENCE EUROPE. *Practical Guide to the International Alignment of Research Data Management* [online]. Science Europe, 2018. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: https://www.scienceeurope.org/media/jezkhnoo/se_rdm_practical_guide_final.pdf.
5. STARCZEWSKI, M. Open data Directive. W: *Otwarta Nauka* [online]. 20.11.2019. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: <https://otwartanauka.pl/blog/1157-open-data-directive>.
6. WALESZKO, M. Otwarte dane badawcze w nowej dyrektywie unijnej. W: *Otwarta Nauka* [online]. 19.06.2019. [Dostęp 20.07.2019]. Dostępny w: <https://otwartanauka.pl/blog/1192-dane-badawcze-w-nowej-dyrektywie-unijnej>.

GRYGOROWICZ, A., MILEWSKA, A., WIŚNIEWSKA, N. Otwarte dane medyczne – morze potencjału, ocean wyzwań. W: Sójkowska, I., Derfert-Wolf, L. (red.). *I Kongres Bibliotek Szkół Wyższych, Łódź, 12-14 czerwca 2019* [online]. Stowarzyszenie EBIB, 2019. [Dostęp 30.11.2019]. Materiały Konferencyjne EBIB, nr 26. ISBN 9788363458096. Dostępny w: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/723.